אישים באגרות הראי"ה

הרב מנדל קירשבוים

תלמיד חכם, שהוציא לאור את הספר "גבעת פינחס" של רבו · שנות חייו אינן ידועות לנו

1 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

פרטים ביוגרפיים על הרב מנדל קירשבוים לא מצאנו במקורות שבדקנו. מן האגרת עולה שהוציא לאור את הספר "גבעת פינחס" של רבו, והוסיף לו הערות משלו.

הרב קוק על הרב מנדל קירשבוים

בתמוז תרפ"ה (1925) הודה לו הרב קוק על הספר "גבעת פינחס" של רבו, ומצא טעם בדברים ובהערותיו. הרב קוק העיר על דברי המהר"ם מרוטנבורג שהקדושים אינם מרגישים ייסורים: מידתו של רבי עקיבא הייתה גבוהה יותר, כי רצה להרגיש את הייסורים כדי לקיים את המצווה, ותלמידיו תמהו "עד כאן". רוב הקדושים אינם מרגישים, אבל העליונים מרגישים ומקבלים באהבה (כרך ד', אגרת אשלד).

האגרות

כרך ד', אגרת אשלד: בכ' בתמוז תרפ"ה: תודה על "גבעת פינחס", והערה על ייסורי הקדושים ועל מסירות הנפש של רבי עקיבא.

"הגיעני הספר היקר גבעת פינחס, מכבוד רבו הגדול ז"ל"

נוסח האגרות – עם ביאור

1 האגרות שבהן נזכר הרב מנדל קירשבוים, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשלד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' תמוז תרפ"ה **נמען:** הרב מנדל קירשבוים

תודה על 'גבעת פינחס'. על דברי המהר"ם מרוטנבורג שהקדושים אינם מרגישים ייסורים: מדת רבי עקיבא הייתה גבוהה יותר. סוקרטס אמר שאינו חושש למות כי הנשמה חיה לעד; ולכן 'אפילו נוטל את נשמתך' פירושו ייסורים שאין להם קצבה, שהם חמורים ממיתה. רבי עקיבא רצה להרגיש את הייסורים כדי לקיים את המצוה, ותלמידיו תמהו 'עד כאן'. וזו כוונת המלאכים 'זו תורה וזו שכרה' - שהייסורים היו לו שכר. רוב הקדושים אינם מרגישים, אבל העליונים מרגישים ומקבלים באהבה (כמו אברהם במילה).

עיקרי הדברים

- תודה על הספר.
- הרגשת ייסורים בקידוש השם.
- רבי עקיבא וסוקרטס.
- 'זו תורה וזו שכרה'.

נוסח האגרת עם ביאור

כ' תמוז פ"ה [כ' תמוז תרפ"ה (1925)]

שלו' [1] רב להרב הגדול בתוי"ר [2] מוה"ר [3] מענדל קירשבוים [הרב מנחם מענדל קירשבוים, רב בגרמניה, שהוציא לאור את ספר רבו עם הערותיו] שליט"א [4]

הגיעני הספר היקר גבעת פינחס, [ספר דרושים של רבו של הרב קירשבוים, שנדפס עם הערות התלמיד] מכבוד רבו הגדול ז"ל [5]. ובקצת הדברים אשר ראיתי בו בעצם הספר ובהערותיו היקרות, מצאתי בהם טוב טעם, ערוכים ושמורים בקדושת התורה והגיון חכמה ודעת קדושים, יה"ר [6] שיפוצו חוצה מעינות [על פי משלי ה, טז] הג' [7] המחבר ז"ל ויבדל לחיים טובים את אשר ברוח עם כת"ר [8] בדברי תורה חכמה ומוסר ורבים יהנו מאורם. ולחבת הקודש אעיר במה שראיתי בדרוש לשבת הגדול דף ט"ז ע"ד [9], בענין העדר הרגשת הגוף מצד הקדושה, ומוסיף כת"ר את דברי מהר"מ [10] מרוטנברג, [רבי מאיר מרוטנבורג (המהר"ם), שכתב שהמקבל עליו ייסורים לקידוש ה' מובטח לו שאינו מרגיש בהם (מובא בדברי הפוסקים ובספרי המוסר)] ז"ל ע"ד העדר הרגשת היסורים, וסמך זה בדברי הירושלמי דברכות פ"ט ה"ה [ירושלמי ברכות ט, ה] בעובדאי דרע"ק [11]. [במעשה רבי עקיבא, שהוצא להורג על ידי הרומאים וקרא "שמע ישראל" (ירושלמי ברכות ט, ה; ברכות סא)] אמנם כשאני לעצמי מדת רע"ק [12] אחרת היתה, ועוד יותר גבוהה מכלל שאר הקדושים, וזהו מה שאמרו לו תלמידיו בברכות ס"א, [ברכות סא] רבינו עד כאן בשעה שהיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והוא השיב להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל נשמתך. אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו. שכבר העירו המפרשים לחקור מה היתה השאלה, ותוכן התשובה הדרושה לשאלה זו.

אך ביאור הדבר הוא מאחר שיסוד מסירות נפש יודעים אנו מבכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך, כמבואר במשנה שם, [ברכות ט, ה: "בכל נפשך – אפילו הוא נוטל את נפשך"] יש לשאול, מהיכן אנו יודעים דין מסירות נפש

ע"י[13] יסורים שאין להם קצבה, שהרי בכתובות ל"ג [כתובות לג] אמרי', מנא לן דמיתה חמורה דילמא מלקות חמור, דא"ר[14] אלמלי נגדוה לחמו"ע[15] פלחו לצלמא. [כתובות לג: "אמר רב: אלמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה – פלחו לצלמא" (אילו הלקו אותם היו משתחווים לצלם)] והגמ'[16] דוחה דשני לן בין הכאה שי"ל[17] קצבה להכאה שא"ל[18] קצבה, ונמצא דיסורים שאין להם קצבה ע"י רשעים, כהא דרע"ק הוא חמור ממיתה, ומהיכן יודעים שיש חיוב למסור נפש ע"ז[19]. ובאמת יש גדול אחד, בספר הנקרא באר היטב על ספר ויקרא שהעיר בזה, ונטה לתרץ את התמיה על מאמר רב אלמלא נגדוה הנ"ל[20] כפשוטו, אבל הדבר תמוה מאד, ולא ניתן להאמר. וכל קדושי הדורות סבלו יסורים אין קץ באהבת השם יתברך.

אבל נראין הדברים שרע"ק[21] גילה כאן את עומק הדין זה, משום שמצאנו אצל חכם מחכמי אוה"ע[22] סוקראטוס, שאמר בספר פעדאן [בדיאלוג "פיידון" של אפלטון, המתאר את יומו האחרון של סוקרטס] הידוע, ["פיידון" – הדיאלוג של אפלטון המתאר את יומו האחרון של סוקרטס ואת דבריו על הישארות הנפש] שאמר לשומעי דבריו שאינינו חש כלל לזה שיכריחו אותו לשתות סם המות. דמה יעשו לו הלא עצמיותו היא חיה לעד, והגוף אינו כ"א[23] מלבוש, ואם לוקחים מאדם מלבוש, ומשחררים ע"ז[24] יותר את עצמיותו, איזה רעה עושים לו, ולפי חשבון זה, יקשה מאד לקדושים חכמים אמיתיים שנתעלו ודאי ע"י קדושת ישראל ואור תוה"ק[25] יותר ויותר מהשגתו של החכם היוני. איזו רבותא היא למסור נפשו בעד השי"ת[26], ואיך מורה ענין זה על מדריגת אהבה גדולה, מאחר שבאמת אין נוטלין כלום מן האדם, וכי אפשר להם ליטול את הנשמה, שהיא חיה לעד.

ע"כ[27] דייק פה רע"ק בלשונו, בכל נפשך, אפילו נוטל את נשמתך, שזהו מבואר יותר שהוא דבר שאי אפשר להאמר, שהרי הנשמה מורה על המדריגה הרוחנית העליונה כרגיל אצל חכמי הקבלה. וכ"ה דעת רס"ג בסי'[28] האמוה"ד[29]. [רב סעדיה גאון, "אמונות ודעות", מאמר שישי, על הנפש] ועי, כ פירש רע"ק שבודאי הכונה היא שאפילו יעשו יסורים שאין להם קצבה מ"מ[30] ימסור נפשו באהבת ד', שזהו באמת יותר חמור ממיתה גרידא, ובשביל כך רצה רע"ק דוקא להרגיש את היסורים [הרב קוק מבאר שרבי עקיבא ביקש דווקא להרגיש את הייסורים, כדי לקיים את מצוות אהבת ה' בשלמותה] כדי לקיים את המצוה. והתלמידים כשראו והבחינו שהוא מרגיש את היסורים, אמרו לו רבינו עד כאן. הלא זהו יותר ממסי"נ[31] למיתה, ע"כ השיב להם כי בלא זה אין מובן כלל להמצוה הזאת של מסי"נ[32] וגודל ערכה.

ע"כ נראה שרע"ק הרגיש את היסורים וחב אותם מאד באהבת השי"ת עד שזה נחשב אצלו לשכר מצוה, כי שכר מצוה מצוה. [אבות ד, ב] ומלאכי השרת כשראו בחינה זו שנחשב לו הדבר שכר מצוה, אמרו רבש"ע[33] זו תורה וזו שכרה, [ברכות סא: דברי מלאכי השרת על מיתת רבי עקיבא] כי לולא זה, לא שייך לשאול כלל על מדותיו של הקב"ה[34] אשר בקדושיו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו, [על פי איוב טו, טו] מהיכן ידעו שזהו שכרה של תורה, שמא זהו עונש בעד איזה ענין אשר סביביו נשערה מאד. [תהלים נ, ג; ועל פי יבמות קכא: הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה] אלא שראו שהענין הזה היה אצל רע"ק בחינת שכר, על אשר זכה לקיים מצוה זו. ע"ז השיב להם הקב"ה חלקם בחיים [ברכות סא: "יצאה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא... חלקם בחיים" (תהלים יז, יד)] שזהו החיים האמיתיים, בצרור החיים את ד' אי ישראל ב"ה[35].

אמנם רוב הקדושים, שאינם יכולים לבא לגבורה גדולה כזאת, הם אינם מכוונים להרגיש את היסורים שהיא למעלה מכחם, ע"כ באמת אינם מרגישים עוד. אבל מדת הקדושים היותר עליונים, היא דוקא להרגיש ולהצטער צער גדול ולקבל את היסורים הנוראים באהבה עליונה. ועיי' מדרש רבה, לך, פרשה מ"ז אות י"א [בראשית רבה פרשה מז, בעניין צערו של אברהם במילה] שהתנגד כ"כ[36] ר"א ב"כ[37] [רבי אבא בר כהנא] נגד הדעה שלא נצטער אברהם אבינו ע"ה[38] במילה, אלא הרגיש ונצטער, כדי שיכפול הקב"ה שכרו. ובודאי לא כיון כ"א משום השכר אלא מרוב האהבה העליונה, כמש"כ[39]. ושפיר יסדו הפייטנים ברוח קדשם באלה אזכרה ובארזי הלבנון ["אלה אזכרה" – פיוט על עשרה הרוגי מלכות, הנאמר במוסף יום הכיפורים; "ארזי הלבנון" – קינה על עשרה הרוגי מלכות הנאמרת בתשעה באב] שהזכיר כת"ר. ובאמת לפי"ד[40] מהר"מ שהקדושים אינם מרגישים ביסורים, קשה הא דאמר רב אילמלא נגדוה לחמשו"ע[41] פלחו לצלמא, הרי לא היו כלל מרגישים ביסורים. וצי"ל[42] כדי התוס'[43] שהי'[44] אנדרטי בעלמא, [תוספות כתובות לג, ד"ה אלמלי: הצלם של נבוכדנצר לא היה עבודה זרה ממש אלא אנדרטה לכבוד המלך, ולכן לא היו חייבים למסור עליו את הנפש] והסגולה הזאת ישנה רק במסירת נפש שע"פ[45] חובה, וכאן כיון שהיתה מסירת נפש של רשות, אין לה אותה הסגולה של שלילת ההרגשה לקדושים.והמדריגה של אפשריות של מסי"נ דרשות, אינה עולה כ"א למקום של קבלת מיתה, ולא לקבלת יסורים שא"ל קצבה שהיא חמורה ממיתה. וזהו חדושו של רב בזה לדינא.

והנני חותם בברכה, יצליחהו ד' בכל מפעליו לטובה ולברכה, ויהי חלקו ממזכי הרבים המרבים בישראל תורת אמת ויראת ד' טהורה העומדת לעד כנה"י[46] ונפש מברכו מקודש.

---

1. שלו' - שלום
2. בתוי"ר - בתורה ויראה
3. מוה"ר - מורנו הרב רבי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ז"ל - זכרונו לברכה
6. יה"ר - יהי רצון
7. הג' - הגאון
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. ע"ד - על דבר
10. מהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
11. דרע"ק - דרבי עקיבא
12. רע"ק - רבי עקיבא
13. ע"י - על ידי
14. דא"ר - דאמר רבי
15. לחמו"ע - לחנניה מישאל ועזריה
16. והגמ' - והגמרא
17. שי"ל - שיש לומר
18. שא"ל - שאין לו (לה)
19. ע"ז - על זה
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. שרע"ק - שרבי עקיבא
22. אוה"ע - אומות העולם
23. כ"א - כי אם

24. ע"ז - על ידי זה
25. תוה"ק - תורתנו הקדושה
26. השי"ת - השם יתברך
27. ע"כ - על כן
28. בס' - בספר
29. האמוה"ד - האמונה והדעות (ספר רס"ג)
30. מ"מ - מכל מקום
31. ממסי"נ - ממסירות נפש
32. מסי"נ - מסירות נפש
33. רבש"ע - רבונו של עולם
34. הקב"ה - הקדוש ברוך הוא
35. ב"ה - ברוך השם
36. כ"כ - כל כך
37. ב"כ - בא כוחו
38. ע"ה - עליו השלום
39. כמש"כ - כמו שכתב
40. לפ"ד - לפי דעתי
41. לחמשו"ע - לחנניה מישאל ועזריה
42. וצ"ל - וצריך לומר
43. התוס' - התוספות
44. שהי' - שהיה
45. שע"פ - שעל פי
46. כנה"י - כנפשו היקרה